

Astrid Astolfi

Reconstruction après la guerre. L'exemple de Pakrac (Croatie)

Paris: L'Harmattan; Genève: Éditions IES,
1999., 288 str.

Knjigu Astrid Astolfi, sociokulturne animatorice iz Ženeve i aktivistice *Udruženja za Švicarsku bez vojske (Groupe pour une Suisse sans armée)* objavili su ženevski Institut za društvene studije unutar kojega se autorica obrazovala i pariški L'Harmattan, izdavač koji već niz godina popularizira interkulturalističke teme. Obradujući grad iz različitih perspektiva Harmattanova kolekcija *Villes et Entreprises*, unutar koje je knjiga objavljena, potiče usporedbe između različitih kulturnih i gospodarskih sfera. Obnova u svakom pogledu opustošenoga grada (Pakraca) samo je detalj u mozaiku te kolekcije. Knjiga govori o rekonstrukciji ratom razrušena i podijeljena grada kroz prizmu volonterskog rada. O tome Astrid Astolfi govori uvjerljivo i argumentirano na temelju svog sudjelovanja u *Pakračkom volonterskom projektu* što su ga hrvatska *Antiratna kampanja* i Ured UN-a u Beču, u suradnji s mirovnim udrugama iz različitih zemalja, proveli u Pakracu od srpnja 1993. do veljače 1997.

Analiza dobrovoljnog rada i njegove organizacije počiva na intervjuima s volunteerima, koordinatorima projekta, građanima kojima je projekt bio namijenjen i, premda gotovo neznatno, s nekim predstavnicima lokalnih vlasti i medija. Bilješke o njihovim opažanjima i razmišljanjima upućuju na probleme s kojima se može susresti pri organiziranju volonterskog rada. Specifičnost tih problema u vezi je s osjetljivom situacijom koju je autorica u uvodnom dijelu knjige opisala kao stanje »ne rata« odnosno »nametnutog mira«.

Osim poglavlja o osnovnim pojmovima (kultura mira, kultura rata, društveni mir, civilno društvo i sl.) i onoga u kojem su iznesene polazne hipoteze i metodologija, prvi dio knjige donosi i autoričin pokušaj da

sastavi kompendij uzroka i zbivanja na području bivše Jugoslavije od 1941. do 1997. ne bi li, razjašnjavajući krvavi raspad socijalističke Jugoslavije, čitatelje upozнала s društveno-povijesnim kontekstom unutar kojeg je projekt pokrenut. No, sažetak je to drugih sažetaka (u popisu korištene literature uglavnom su djela što i sama sažimaju uzroke raspada bivše Jugoslavije) iz kojeg proizlaze mane takva pristupa. Unatoč očiglednu trudu autorice da sastavi sveobuhvatan i maksimalno objektivan pregled događaja, njezin pokušaj pojednostavljuje i reducira socijalnu povijest odnosa i razvitka društva na prostorima bivše Jugoslavije. Vrlo kratki obrisi republika bivše Jugoslavije, primjerice, nisu satkani prema istim parametrima (jedini zajednički parametar je etnički sastav stanovništva republika i pokrajina). Povijesni pregled bivše Jugoslavije koji započinje s Drugim svjetskim ratom i završava ratom devedesetih godina nedovoljno se oslanja na stručnu i znanstvenu literaturu, a više na opise, za autoricu očigledno relevantnih pojedina: koordinatorice ARK-a Vesne Teršelić i švicarskog aktivista Rolanda Brunnera. No, unatoč njihovu, čini se, temeljitu poznavanju situacije, čini se, temeljitu poznavanju situacije, njihove izjave ili mišljenja koja prevladavaju svakako se ne doimaju dostatnim izvorom za vjerodostojan opis uzroka rata.

Drugi i najupečatljiviji dio knjige govori o samome projektu. Započinje opisom situacije u Pakracu i uloge Ujedinjenih naroda na tom području. Potom nas upoznaje s tijekom rada na projektu od vremena njegove idejne konstrukcije 1992. kada je Hrvatska postala međunarodno priznata, a Pakrac se, podijeljen između sukobljenih strana, našao u zapadnoj zoni pod zaštitom UN-a. Središnji dio govori o izvedbi pakračkog projekta u razdoblju podijeljenosti i nakon ponovnog teritorijalnog ujedinjenja, poslije vojno-redarstvene akcije "Bljesak" 1995., sve do njegova završetka 1997. Autorica opisuje ciljeve projekta (normalizaciju društvenoga života i pomirenje), organizaciju (probleme s kojima se susreću pacifističke skupine na

terenu, probleme organizacije na licu mjesta), način prikupljanja i raspodjele financijskih sredstava i konkretne rezultate rada na kojem je u tri i pol godine sudjelovalo 500 volontera iz tridesetak zemalja. Neki su od tih ljudi kratko boravili na terenu (tri tjedna), neki i preko godinu dana ili čak dvije. Jedan je mladić radeći u pakračkim ruševinama i poginuo. Astrid Astolfi upečatljivo i dokumentirano predočava probleme u provedenju projekta koji si je u zadatak postavio rad s oba sukobljena naroda s ciljem normalizacije odnosa i pomirenja. Dokumentiraniji je onaj dio koji govori o radu s hrvatskom stranom. Ukupno je više podataka o stavovima Hrvata, hrvatske vlasti i njihova odnosa prema projektu. Dijelom se ta neravnoteža može objasniti time što su volonteri pretežno i radili na hrvatskoj strani. No, za potpuniju informaciju o razlozima neuspjeha u ostvarenju osnovne namjere projekta – ponovnog zbližavanja Hrvata i Srba – valjalo je bolje dokumentirati stavove i politiku srpske strane. Prikazani su i unutarnji problemi projektnog tima, međusobna razmimoilaženja u razumijevanju oblika prilagodbe osnovnih ciljeva projekta na uvjete na terenu, poteškoće s kojima se susreće volonterska organizacija sastavljena od različitih ljudi iz različitih zemalja koja želi biti maksimalno demokratična u donošenju svakodnevnih i strateških odluka i koja se istovremeno pokušava držati zacrtanih planova. Implicitno doznajemo i o osobnim dramama pojedinaca volontera koji stoga što nisu profesionalci često, prema riječima autorice, ne mogu odvojiti racionalne zahtjeve zacrtane u projektu od vlastitog emocionalnog odnosa prema problemu i svoje procjene situacije. Međutim, valja imati na umu da oni to i ne moraju nužno moći odvojiti jer se mnogi uključuju u taj rad baš zbog svoje osjetljivosti za ljudske probleme, a ne neke samorazumijevajuće objektivnosti koju bi trebali posjedovati samo stoga što dolaze izvana i/ili što nisu bili izravno uključeni u sukob. Kako će se volonteri u tako osjetljivim prilikama snaći, ovisi više o koncepciji projekta, o tome koliko je on

stručno i objektivno sazdan. On ne bi trebao polaziti od dobre volje i iskrenih želja, već od maksimalno objektivne procjene ne samo potreba već i mogućnosti.

Za daljnju analizu volonterskoga rada ilustrativan je i podatan dio knjige koji govori o samim volonterima, njihovoj motivaciji, uvjetima rada, prilagodbi, njihovim odnosima s domaćim stanovništvom te prednostima i nedostacima rada međunarodne skupine volontera. Opisani su njihovi doprinosi projektu, pomoć stanovnicima Pakraca, ali i njihova razmišljanja što je njima samima to iskustvo donijelo.

Knjiga završava procjenom uspješnosti projekta i zaključkom. Unatoč tome što se nije ni primaklo početnom cilju uspostavljanja kontakta između sukobljenih strana, već samim time što su se oko projekta okupili mladi ljudi u otužnoj i razrovanoj hrvatskoj provinciji na svojevrsan način se pomoglo pakračkom stanovništvu, a utjecalo se i na promjenu kvalitete njihova života jer su se ostvarivali neposredno zadani ciljevi. Raščišćavalo se, uređivalo, gradilo, učilo, a lokalno je stanovništvo posredno potaknuto na razmišljanja o revitalizaciji zajedničkoga života, premda ono na njezino ostvarenje nije još bilo spremno. Istini za volju, nije to ni moglo biti u vrijeme nerazriješena sukoba, ranjivo od svježih uspomena u opustošenu, osiromašenu i podijeljenu gradu, s propagandom u medijima koja ga nije na takvo što poticala.

Ukratko, istraživanje Astrid Astolfi može pridonijeti boljem razumijevanju peripe-tija krhkosti procesa ljudskoga i političkog ozdravljenja, kako naglašava Maja Wicki u svome predgovoru knjizi, ali najveći doprinos njezine knjige jest to što dokumentirano i na zanimljiv način predočava svu težinu i kompleksnost volonterskog rada i što čitatelje, a među njima vjerojatno najviše volontere, upućuje na niz zaključaka u vezi s organizacijom rada, osobito u tako osjetljivim situacijama kakva je bila (post)konflikt-na pakračka. I istraživačima koji se bave posljedicama rata u Hrvatskoj, rekonstrukcijom

društvenoga života i sličnim temama, ona daje uvid u različite percepcije situacije i kompleksnost ljudskih odnosa na tim područjima.

Knjiga je popraćena kartama i fotografijama s terena te dodatkom u kojem se između ostaloga nalaze i nacrt projekta i memorandum o suradnji između Ureda UN-a u Beču i ARK-a. Za preostala četiri dodatka nije potpuno jasno zašto su izabrani baš oni (dio inicijativnog teksta za osnivanje mirovne građanske volonterske udruge u Švicarskoj, primjerice), a ne neki drugi. Autorica je razvrstala bibliografske izvore u tri skupine (o konfliktu u bivšoj Jugoslaviji, o konstruiranju mira i o projektu u Pakracu). Popis kratice (na početku) i korisnih adresa (na kraju) knjigu čine dodatno korisnom.

Jadranka Čačić-Kumpes

Institut za migracije i narodnosti,

Zagreb

e-mail: jcacic@inet.hr

Osman Karatay

HIRVAT ULUSUNUN OLUŞUMU – ERKEN ORTAÇAĞ'DA HIRVAT TÜRK İLİŞKİLERİ

Ankara: ASAM, 2000., XVII, 221 str.

Rad pod gornjim naslovom (u prijevodu: *Oblikovanje hrvatskoga naroda – hrvatsko-turski odnosi u ranom srednjem vijeku*) predstavlja publikaciju koja nam je stigla u pravo vrijeme i koja uvodi turski čimbenik u raspravu o oblikovanju hrvatskoga naroda. Kako autor kaže, knjiga se ne odnosi na određivanje podrijetla Hrvata, o čemu se i dalje raspravlja, osobito od 1990-ih godina, nego o turskoj ulozi u formiranju Hrvata kao naroda, kao jednog od određujućih čimbenika u

tom procesu. Zato autor Osman Karatay više ističe Turke nego ine čimbenike, poput Pannonaca, Ilira, Slavena, Germana i Finaca [= Ugrofinaca], za koje se vjeruje da su pridonijeli nastanku hrvatskoga naroda. Njegovo je polazište da su narodi Evrazije, osobito turanske zajednice, utjecali na nastanak etničkih identiteta naroda istočne Evrope i Balkana. Bugari i Mađari samo su dva primjera. Prema Karatayu, unatoč nedostatku izvora o ranoj hrvatskoj povijesti i postojanju tek malo jezičnih potvrda, nepobitno je da su Turci bili čimbenik u formiranju hrvatskoga etničkog identiteta.

Knjiga sadrži uvod, zaključak i tri glavna poglavlja.

Prvo je poglavlje posvećeno etničkom podrijetlu evrazijskih naroda i njihovoj povijesti, s osobitim osvrtom na turske narode i na njihove odnose sa starosjediocima Evrazije. Iako nipošto nije zanemareno, tu se teorijska razina problema građnje naroda i hrvatstva malo pokliznula. Poglavlje će vjerojatno potaknuti daljnje pokušaje da se utvrde odnosi između Turaka i drugih naroda na dotičnom području, kao i da odredi njihovo turkijsstvo.

Drugo je poglavlje usredotočeno na slavenski identitet, s osobitim naglaskom na slavensku povijest, kulturu i jezik. Proučavaju se tursko-slavenski i iransko-slavenski odnosi i na političkoj i na kulturnoj razini. Autor nastoji pronaći i usporediti opće riječi, sličnosti i nesličnosti u različitim gramatičkim pravilima između turskih i slavenskih te iranskih i slavenskih jezika. Podrobno se razmatraju povijest migracije Turaka u Evropu prije vremena Huna, hunska okupacija Evrope i ogurski Turci, da bi nam to osvijetlilo prve i kasnije dodire Turaka s evrazijskim narodima.

Treće i posljednje poglavlje počinje s najezdom na Evraziju koju su pokrenuli Avari, mongolski narod s turskom primjesom, te nastavlja s opisom avarske povijesti do sloma njihove države. Podrijetlo Hrvata središnja je tema ovog poglavlja. Na temelju uglavnom bizantskih i drugih izvora autor iznosi dokaze o turskom podrijetlu Hrvata. Također